

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY
Poslanecká sněmovna
2009
V. volební období

808

Návrh

poslanců Jeronýma Tejce, Bohuslava Sobotky, Zdeňka Jičínského
a Petra Rafaje

na vydání

zákona,

**kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách
sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.,
a zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích
nálezů, ve znění pozdějších předpisů**

ZÁKON

ze dne2009

kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.

Čl. I

Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., se mění a doplňuje takto:

1. Za § 5 se vkládá nový § 5a, který zní:

„§ 5a

(1) Maximální přípustná výše roční procentní sazby nákladů u smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, uzavřené od 1. ledna 2010, se rovná repo sazbě stanovené Českou národní bankou, platné pro první den příslušného kalendářního pololetí, zvýšené o

- a) 30 procentních bodů u úvěru s celkovou výší jistiny do 9 999 Kč,
- b) 25 procentních bodů u úvěru s celkovou výší jistiny od 10 000 do 29 999 Kč, nebo
- c) 20 procentních bodů u úvěru s celkovou výší jistiny od 30 000 Kč.

(2) Obdobně se u smlouvy podle odst. 1 stanoví maximální přípustná výše plateb souvisejících se spotřebitelským úvěrem, nelze-li stanovit roční procentní sazbu nákladů na spotřebitelský úvěr (§ 5 odst. 2).

(3) Věřitel je povinen nabízet a poskytovat spotřebitelské úvěry tak, aby nepřesáhl částku uvedenou v odst. 1 nebo 2.“

2. V § 6 se doplňují za slova „náležitosti uvedené v § 4“ slova „až § 5a“.

ČÁST DRUHÁ

Změna zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

Čl. II

V § 1 zákona č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění zákona č. 245/2006 Sb., zákona č. 296/2007 Sb. a zákona č. 7/2009 Sb., se doplňuje nový odstavec 3, který včetně poznámky pod čarou č. 1b) zní:

„(3) Tohoto zákona nelze užít k řešení sporů vzniklých ze smluv o spotřebitelském úvěru a ze smluv o úvěru ze stavebního spoření podle zvláštních zákonů.^{1b)}“

1b) Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.

Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

ČÁST TŘETÍ Účinnost

Čl. III

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2010.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

Obecná část

Zhodnocení platného právního stavu

Návrh zákona směřuje do oblasti **poskytování spotřebitelských úvěrů a úvěrů ze stavebního spoření**.

Spotřebitelské úvěry

Poskytování spotřebitelských úvěrů které je upraveno zvláštní úpravou obsaženou s účinností od 1. ledna 2002 v **zákoně č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru** a o změně zákona č. 64/1986 Sb. Tento zákon stanoví některé podmínky smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr (dále jen „úvěrová smlouva“), přičemž transponuje směrnici Rady 87/102/EHS o sblížení zákonů a dalších právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru, ve znění směrnice 90/88/EHS a směrnice 98/7/ES. Pro účely tohoto zákona se rozumí spotřebitelským úvěrem poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba, například ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel povinen platit. Zákon předepisuje obligatorní písemnou formu úvěrové smlouvy a její esenciální náležitosti (§ 4), pravidla výpočtu roční procentní sazby nákladů (RPSN) /příloha zákona/, důsledky porušení povinností vyplývajících ze zákona (§ 6 až 9) a určuje orgán dozoru nad dodržováním zákona, kterým je Česká obchodní inspekce (§ 13).

Oblast poskytování spotřebitelských úvěrů je v právu ES nově upravena **směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru**. Směrnice byla přijata dne 23. dubna 2008 a členským státům EU ukládá, aby ustanovení této směrnice implementovaly do svých vnitrostátních právních řádů do 12. května 2010. Tato směrnice zároveň zrušuje stávající směrnici Rady 87/102/EHS. Směrnice 2008/48/ES neupravuje veškeré aspekty smluv o spotřebitelském úvěru, reguluje pouze určité otázky, které jsou významné pro dosažení cílů směrnice. Uvedená nová směrnice Evropského parlamentu a rady 2008/48/ES nebyla do právního řádu ČR zatím transponována a vláda dosud ani nepředložila návrh zákona, který by tuto transpozici prováděl. Předložený návrh zákona tuto transpozici rovněž neprovádí, není však s uvedenou směrnicí v rozporu.

Pokud jde o **roční procentní sazbu nákladů (RPSN)** na spotřebitelský úvěr, rozumí se pod tímto pojmem podle § 2 písm. d) zákona č. 321/2001 Sb. procentní podíl z dlužné částky, který je spotřebitel povinen zaplatit věřiteli za období 1 roku. Vzorec výpočtu RPSN na spotřebitelský úvěr je stanoven v příloze uvedeného zákona. Směrnice 2008/48/ES definuje RPSN jako celkové náklady úvěru pro spotřebitele vyjádřené jako roční procento celkové výše úvěru. Roční procentní sazba nákladů, která se za rok rovná současné hodnotě všech závazků (čerpání, plateb, poplatků) budoucích nebo stávajících a dohodnutých mezi věřitelem a spotřebitelem, se počítá podle matematického vzorce uvedeného v části I příl. č. I směrnice.

V České republice však v současnosti **není regulována žádným právním předpisem maximální výše úrokových sazeb, ani dalších plateb věřiteli v souvislosti se smlouvou o úvěru**. Oporu pro požadavek neuplatňování lichvářských úrokových sazeb představuje jen § 39 občanského zákoníku, jenž stanoví neplatnost právního úkonu, který se svým obsahem nebo účelem příčí dobrým mravům. Na jeho základě již označil Nejvyšší soud (např. v

rozhodnutí ze dne 15. 12. 2004 sp. zn. 21 Cdo 1484/2004) za odporující dobrým mravům a tudíž za neplatné úrokové sazby z půjčky, které 4-násobně převyšovaly běžnou sazbu uplatňovanou bankami u daného typu úvěru. Ve vládním návrhu nového občanského zákoníku se sice již objevuje strop úrokových sazeb ve výši dvojnásobku úrokové sazby obvykle placené z úvěrů poskytovaných bankami (§ 1603), návrh nového občanského zákoníku však nebyl dosud vládou předložen a v tomto volebním období již ani nebude přijat.

Zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, umožňuje, aby si strany sjednaly pro řešení svých majetkových sporů rozhodčí smlouvu, která se může týkat buď již vzniklého sporu (tzv. smlouva o rozhodci) nebo všech sporů, které by v budoucnosti vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů (tzv. rozhodčí doložka). Zákon nevylučuje, aby rozhodčí smlouva mohla být (v obou z jejich uvedených druhů) uzavřena i ohledně sporů vzniklých ze smluv o spotřebitelském úvěru.

Úvěry ze stavebního spoření

Poskytování úvěrů ze stavebního spoření je upraveno **zákonem č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření** a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Účastník stavebního spoření má právo na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření na financování bytových potřeb po splnění podmínek tohoto zákona a podmínek stanovených stavební spořitelnou ve všeobecných obchodních podmínkách, zejména po splnění předpokladů zajištění jeho návratnosti. Úvěr ze stavebního spoření může být stavební spořitelnou poskytnut a účastníkem použit pouze na financování jeho bytových potřeb, popř. bytových potřeb osob jemu blízkých (příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel). Stavební spořitelna může poskytnout účastníkovi úvěr do výše cílové částky, který slouží k úhradě nákladů na řešení bytových potřeb i v případě, kdy účastník nemá ještě nárok na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření. Smlouva o stavebním spoření musí obsahovat úrokovou sazbu z vkladů a úrokovou sazbu z úvěru ze stavebního spoření.

Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, se na úvěry ze stavebního spoření zpravidla nevztahuje, neboť podle jeho § 1 odst. 2 písm. a) se tento zákon nevztahuje na smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti.

Také v případě smlouvy o úvěru ze stavebního spoření mohou strany **využít zákona č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů**, a ve smlouvě o úvěru si sjednat tzv. rozhodčí doložku pro řešení všech svých majetkových sporů, které by v budoucnosti vznikly z tohoto právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů, anebo vedle smlouvy o úvěru si mohou sjednat i rozhodčí smlouvu, která se může týkat mezi nimi již vzniklého sporu (tzv. smlouva o rozhodci).

Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy

Růst životního standardu a reálné mzdy, změněný náhled na dluhy, výrazná orientace domácností na spotřebu a především snadná dostupnost spotřebitelských úvěrů přispívají ke každoročnímu zvyšování jejich počtu i objemu poskytnutých prostředků. V závěru roku 2007 dosáhly spotřebitelské úvěry 267,2 mld. Kč, což bylo o 85,2 mld. Kč více než v roce 2005.

V roce 2007 došlo k dalšímu podstatnému zvýšení objemu prostředků poskytnutých nebankovními společnostmi prostřednictvím spotřebitelských úvěrů. Spotřebitelské úvěry poskytovalo 23 členských organizací České leasingové a finanční asociace (ČLFA), včetně řady leasingových společností (úvěry dodatkem k leasingovým produktům). Celkem poskytly členské společnosti ČLFA v roce 2007 úvěry pro osobní potřebu ve výši 47,91 mld. Kč, což představuje meziroční zvýšení o 30,3 %.

Členské společnosti ČLFA poskytovaly v roce 2007 spotřebitelské úvěry ve formě:

- osobních půjček – 14,06 mld. Kč (29,3 % z celkového objemu spotřebitelských úvěrů),
- revolvingových úvěrů – 16,76 mld. Kč (35 %),
- financování v místě prodeje – 17,09 mld. Kč (35,7 %).

V absolutním vyjádření uzavřely členské společnosti ČLFA v roce 2007 celkem 1 533 697 smluv o spotřebitelských úvěrech (492 998 osobních půjček, 329 198 revolvingových úvěrů a 711 501 úvěrových a splátkových smluv v rámci financování v místě prodeje), což je o 305 253 smluv více než v roce 2006.

V 1. pololetí 2008 uzavřely členské společnosti ČLFA celkem 750 287 smluv o spotřebitelských úvěrech, z toho 242 160 osobních půjček, 178 757 revolvingových úvěrů a 329 370 úvěrových s splátkových smluv v rámci financování v místě prodeje. Na konci června 2008 tak spravovaly členské společnosti ČLFA pohledávky z více než 2,5 milionu smluv o spotřebitelských úvěrech v celkové hodnotě 67,7 mld. Kč. Objem poskytnutých úvěrů pro osobní potřebu v 1. pololetí 2008 dosáhl výše 26,3 mld. Kč, což představuje meziroční zvýšení o 30,7 %.

Struktura úvěrů v 1. pololetí 2008 byla následující:

- financování v místě prodeje – 9,31 mld. Kč (35,4 %),
- revolvingové úvěry – 8,74 mld. Kč (33,2 %),
- osobní půjčky – 8,26 mld. Kč (31,4 %).

Oproti 1. pololetí 2007 došlo především k výraznému posílení podílu osobních půjček z 21,2 % na 31,4 %.

Také v období leden – září 2008 došlo k nárůstu nebankovních finančních obchodů, jak vyplývá z dat poskytnutých ČLFA. Objem spotřebitelských úvěrů meziročně vzrostl na 15,3 %. Celkové financování domácností, zejména formou spotřebitelských úvěrů, činilo 40,9 mld. Kč.¹ Z publikovaných statistik ČLFA za celý rok 2008 vyplývá, že členské společnosti poskytly spotřebitelské úvěry v celkové výši 54,35 mld. Kč, což představuje ve srovnání s rokem 2007 růst o 13,4 %.

Znepokojující je skutečnost, že **více než polovina smluv o spotřebitelských úvěrech**, které v 1. polovině r. 2008 prověřovala Česká obchodní inspekce (ČOI), **porušuje zákon**. Ze 133 kontrolovaných smluv neobstálo celých 72. Neobsahovaly totiž veškeré povinné náležitosti, které stanoví zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru.

¹ Zpráva ČLFA o stavu a vývoji leasingového nebankovního a factoringového trhu v 1. pololetí 2008.

Nejvíce zjištěných prohřešků se podle ČOI týkalo ukazatele RPSN. V 21 případech byla hodnota RPSN uvedená ve smlouvě vypočtena chybně, dalších 31 smluv pak hodnotu RPSN neobsahovalo vůbec. Druhou nejčastější závadou byl chybějící závazek věřitele informovat spotřebitele (dlužníka) o všech změnách RPSN, k nimž dojde v průběhu trvání úvěrové smlouvy, který postrádalo 34 smluv. V 18 smlouvách pak chybělo přesné časové rozvržení jednotlivých splátek a 9 smluv neobsahovalo maximální výši spotřebitelského úvěru. V 16 smlouvách také ČOI narazila na podmínky, které věřiteli umožňovaly libovolně upravit ukazatel RPSN (např. změnit výši nebo splatnost jednotlivých splátek a poplatků, změnit výši úrokové sazby apod.). Podle zákona si ovšem věřitel a dlužník mohou sjednat pouze takové podmínky změny RPSN, které nejsou závislé výhradně na vůli věřitele. Další pochybení, které ČOI při svých kontrolách odhalila, se týkala podmínek předčasného splacení úvěru nebo poplatků za poskytnutí úvěru.²

Podle údajů Českého statistického úřadu k 31. 7. 2008 dlužily domácnosti v ČR bankám a ostatním finančním institucím již téměř 875 mld. Kč, což je 14 x více než v roce 1997.³ Dynamika nárůstu zadlužení českých domácností je velmi razantní zejména v posledních letech. Ve srovnání 90. lety minulého století se přitom problémy s nesplácením úvěrů objevují v ČR o něco častěji než dříve. Ke konci r. 2007 obsahoval registr fyzických osob SOLUS informace o téměř 582 tisících spotřebitelů s problémy splácet své závazky. V polovině r. 2008 to bylo již 678 tisíc spotřebitelů (jejich počet vzrostl meziročně téměř o polovinu) a celková dlužná částka se zvýšila na 13,2 mld. Kč. Tomuto růstu zadlužování je v ČR nezdravě rychlé zejména u nízkopříjmových skupin obyvatelstva.

Společně s narůstáním úvěrů se zvyšuje i počet domácností neschopných své závazky splácet. V roce 2004 bylo nařízeno 155 tisíc exekucí, v roce 2005 celkem 270 tisíc, v roce 2006 již 309 tisíc a v roce 2007 dokonce 428 tisíc, což je meziroční nárůst o téměř 40 %. Při nesplácení pohledávky bance dochází často k jejímu prodeji třetí osobě. Pohledávky odkupují specializované firmy, zabývající se vymáháním dluhů, které nepodléhají regulaci. Často také vymáhají nedobytné pohledávky nebankovních finančních zprostředkovatelů. Pohledávky jsou vymáhány mimosoudně a o takto vymáhaných pohledávkách ani neexistují statistiky.

Praxe posledních let a zejména situace současné ekonomické krize vede k nárůstu agresivity poskytovatelů tzv. nebankovních úvěrů, kteří se v mnoha případech ve své podnikatelské činnosti snaží maximálně těžit z toho, že se mnozí lidé, zejména v důsledku ztráty zaměstnání, ocitají v těžké sociální situaci. Tito lidé jsou nuceni překlenout toto období cestou úvěrů či půjček sjednaných pro spotřebitele za velmi nevýhodných podmínek, především v důsledku vysokých úroků a dalších plateb spojených s úvěrem, které inkasuje věřitel. Lákavé nabídky poskytovatelů úvěrů jsou sice způsobilé dočasně dopady krize oddálit či překlenout, ve výsledku je však dramaticky zhoršují. Poskytovatelé těchto úvěrů vědí, že se kombinací nedostatečné informovanosti dlužníka, vysokých ročních procentních nákladů úvěru, obratně sepsané úvěrové smlouvy, vyloučením soudního řízení a důslednou exekucí domohou často i několikanásobku z půjčené částky. Některé praktiky jsou v tomto oboru podnikání natolik společensky nebezpečné, nesou takové sociálně ekonomické a bezpečnostní náklady, že je nadále nelze tolerovat a je třeba jim bránit. Účelem předkládaného zákona je zavést některá pravidla bránící zájem spotřebitele a současně i obecný zájem všech obyvatel České republiky, aby následně v dlouhodobém horizontu ze svých daní a svého majetku nemuseli sanovat nezodpovědné lichvářské praktiky některých podnikatelů.

² Smlouvy o spotřebitelském úvěru plné vad, <http://www.mesec.cz/clanky/desetnik-smlouvy-o-spotrebitelskych-uverech/>.

³ ČSÚ, 31. 7. 2008.

Předkládaná novela tedy sleduje zejména dva následující hlavní cíle:

1) Stanovení **maximální výše roční procentní sazby nákladů (RPSN)** na spotřebitelský úvěr. Podle § 2 písm. d) zákona č. 321/2001 Sb. se rozumí roční procentní sazbou nákladů na spotřebitelský úvěr procentní podíl z dlužné částky, který je spotřebitel povinen zaplatit věřiteli za období 1 roku. Vzorec výpočtu RPSN na spotřebitelský úvěr je uveden v příloze zmíněného zákona. Navrhuje se, aby maximální přípustná výše RPSN se rovnala repo sazbě stanovené Českou národní bankou, zvýšené o limit procentních bodů v závislosti na výši jistiny spotřebitelského úvěru. Navržená úprava tak respektuje skutečnost, že v případě malých úvěrů či úvěrů poskytovaných v krátkých splatnostech se musejí zaplatit fixní administrativní náklady na jednu smlouvu a tudíž u těchto smluv je legitimní vybírat vyšší úrokové náklady. Proto je odstupňováno maximální možné úrokové navýšení v návaznosti na výši úvěru. Jde v tomto ohledu o model, který je uplatňován např. v Belgii. U úvěrů s celkovou výší poskytnuté jistiny do částky 9.999 Kč se maximální výše RPSN stanoví v úrovni 30 procentních bodů + repo sazba ČNB, u úvěrů s celkovou výší poskytnuté jistiny od 10.000 Kč do 29.000 Kč 25 % + repo sazba ČNB a u úvěrů s jistinou nad 30.000 Kč pak 20% + repo sazba ČNB, platná pro první den příslušného kalendářního pololetí. Obdobně se navrhuje stanovit maximální povolenou výši plateb souvisejících se spotřebitelským úvěrem, nelze-li stanovit RPSN na spotřebitelský úvěr.

Opatření je inspirováno obdobnou regulací úrokových sazeb v řadě zemí Evropské unie:

Slovensko

Novela zákona č. 258/2001 Z. z., o spotřebitelských úvěrech, přijatá v říjnu 2007 (zákon č. 568/2007 Z.z.) zmocnila vládu k přijetí nařízení, kterým se stanoví maximální výše platby za poskytnutí spotřebitelského úvěru. Nařízení vlády č. 238/2008 Z. z., kterým se stanoví výška, jíž nesmí přesáhnout platba za poskytnutí spotřebitelského úvěru, vstoupilo v účinnost 1. července 2008. Nařízení vlády stanoví, že výše této platby nesmí přesáhnout dvojnásobek průměrné hodnoty RPSN pro příslušný typ spotřebitelského úvěru (platné ke dni podpisu smlouvy o tomto úvěru) a současně nesmí přesáhnout 4-násobek hodnoty váženého průměru průměrných hodnot RPSN a průměrné úrokové míry za všechny typy spotřebitelských úvěrů.

Polsko

Již 2 roky platí v Polsku tzv. zákon proti lichvě, který zavedl mj. regulaci úrokové sazby a celkového neúrokového nákladu úvěru. Do občanského zákoníku bylo doplněno ustanovení, podle něhož nesmí úroková sazba překročit 4-násobek lombardní sazby polské národní banky. Nadto je v § 7a zákona o spotřebitelském úvěru stanoveno, že maximální sazba nákladů spotřebitelského úvěru (kromě zmíněných limitovaných úrokových nákladů) nesmí překročit 5 % jistiny poskytnuté spotřebitelského úvěru. V současnosti je tak v Polsku omezena maximální výše úrokových sazeb spotřebitelských úvěrů na $7,5 * 4$, tj. na 30 % p. a.

Holandsko

Pro spotřebitelské úvěry je stanovena maximální výše úrokové sazby vyhláškou k zákonu o spotřebitelském úvěru (vztahuje se na úvěry do 40 tis. EUR). Čl. 35 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru stanoví: „Aby se zabránilo přijímání příliš velkého rizika poskytovatelem úvěru, upraví se vyhláškou nejvyšší přípustná odměna za poskytnutí úvěru, zároveň se stanoví pravidla ohledně okamžiku, kdy je možné odměnu za poskytnutí úvěru vyúčtovat.“. Příslušná vyhláška pak upravuje maximální výši odměny při pravidelném

splácení spotřebitelského úvěru (zákonný úrok + 17 procentních bodů), maximální výši poplatku za prodlení se splácením a dále maximální poplatek za dřívější splacení úvěru.

Francie

Lichvářské spotřebitelské úrokové sazby reguluje spotřebitelský zákoník, jehož čl. L313-3 stanoví o lichvářských úrocích následující: „Lichvářský úvěr je úvěr sjednaný s roční procentní sazbou, která v době poskytnutí převyšuje o více než jednu třetinu průměrnou efektivní sazbu uplatňovanou během předcházejícího čtvrtletí úvěrovými institucemi s podmínkami zahrnujícími obdobné riziko.“. V praxi jsou každé čtvrtletí vyhlášovány ministerstvem financí maximální úrokové sazby v závislosti na aktuální tržní situaci.

Belgie

Belgické právo reguluje maximální výši úrokové sazby spotřebitelského úvěru v závislosti na výši úvěru. Na námitku, že malé úvěry mohou představovat pro věřitele stejné fixní náklady jako velké a tudíž by měly být poskytovány s vyššími sazbami, reaguje následujícím způsobem: v r. 2007 byl pro úvěry do 1250 EUR strop na 21 % RPSN, sazby úvěrů od 1250 do 5000 EUR byly omezeny výši 16 % a sazby úvěrů nad 5000 EUR 13 %.

Itálie

V Itálii je od roku 1996 v platnosti zákon č. 108, který za lichvářské a tudíž nepovolené úrokové sazby označuje sazby převyšující oficiálně stanovenou úroveň. Se čtvrtletní frekvencí se tak přizpůsobuje tento limit úrovni jedena půl násobku průměrné roční efektivní úrokové míry aplikované bankami a dalšími finančními institucemi.

Španělsko

Platný zákon proti lichvě pochází z roku 1908, přičemž jeho poslední novela byla přijata v roce 2000. Ve španělském právu není zakotven limit úrokových sazeb; za neplatnou se však považuje smlouva, která má úrokové podmínky podstatně vyšší než je průměr. V současnosti se vede ohledně regulace lichevních úrokových podmínek širší diskuse, která směřuje mj. k vytvoření registru profesionálních poskytovatelů úvěrů a ke standardizaci podmínek úvěrů, úrokových sazeb a poplatků spojených se spotřebitelskými úvěry.

Slovinsko

Nová regulace maximální výše úrokových sazeb byla zavedena zákonem č. 111/2007, jenž změnil ustanovení zákona o spotřebitelských úvěrech, který ve svém čl. 18a limituje hranici úrokové sazby na 200 % sazby stanovené slovinskou centrální bankou na základě statistických zjišťování podle výše a doby splatnosti poskytnutých úvěrů.

2) Druhou regulovanou oblastí je problematika rozhodování sporů vznikajících z úvěrových smluv, ať už jde o spotřebitelské úvěry nebo úvěry ze stavebního spoření. Navrhuje se, **aby k řešení sporů vzniklých ze smluv o spotřebitelském úvěru nebo úvěru ze stavebního spoření nebylo možno použít zákona o č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů**. Zejména rozhodčí doložky jsou totiž masivně zneužívány podnikateli poskytujícími spotřebitelský úvěr, ale i stavebními spořitelny. Žadatelům o úvěr je v předem připravených formulářích smluv předkládán i jejich souhlas s řešením právních sporů prostřednictvím podnikatelem či stavební spořitelnou nominovaného rozhodce či jiné rozhodčí instituce na základě rozhodčí doložky. To vede v praxi k tomu, že jsou v mnoha případech vydávána rozhodnutí rozhodců, která jsou krajně nevýhodná pro spotřebitele, jsou v příkrém rozporu s judikaturou soudů, a která na mnoho let spotřebitele zatíží vysokými dluhy. Tato praxe přitom nabývá až organizovaného charakteru, zprostředkovaně zatěžuje

sociální systém, přispívá k nárůstu kriminality a sociálního vyloučení. Rozhodčí doložky jsou svou konstrukcí pro uvedené úvěrové smlouvy zcela nevhodné a navrhuje se je proto nadále právem nepřipouštět. Je na vládě, aby v rámci transpozice směrnice 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru navrhla případně zvláštní systém mimosoudního řešení sporů vzniklých ze smluv o spotřebitelských úvěrech, který nebude v praxi jednostranně výhodný jen pro poskytovatele úvěrů. Do té doby se navrhuje, aby o sporech vznikajících z těchto úvěrových smluv mohli rozhodovat jen soudy.

Zhodnocení souladu návrhu zákona s ústavním pořádkem, s mezinárodními smlouvami a s právem Evropských společenství

Návrh zákona je v souladu s ústavním pořádkem, zejména s čl. 26 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, na jehož základě může zákon stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností. Současně v souladu s čl. 41 odst. 1 Listiny stanoví zákonné meze v nichž je možno se domáhat práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, zakotveného v čl. 26 odst. 1 Listiny. Návrh zákona je rovněž v souladu s mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy.

Nároky návrhu zákona na státní rozpočet a rozpočty krajů a obcí

Návrh zákona nemá žádné přímé dopady na státní rozpočet ani na rozpočty krajů a obcí. Vyloučení použitelnosti zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, pro rozhodování sporů ze smluv o spotřebitelských úvěrech a ze smluv o stavebním spoření může vést k nárůstu této agendy u obecných soudů. Zvýšení výdajů soudů odhadují navrhovatelé s ohledem na počty právních sporů z uvedených smluv v posledních letech v řádu několika desítek milionů Kč, které budou saturovány v rámci mandatorních výdajů na platy soudců v rámci příslušné kapitoly státního rozpočtu.

Návrh na schválení návrhu zákona Poslaneckou sněmovnou již v prvním čtení

S ohledem na naléhavou potřebu navržené regulace trhu v oblasti spotřebitelských úvěrů a úvěrů ze stavebního spoření předkladatelé **navrhují, aby Poslanecká sněmovna podle § 90 odst. 2 zákona o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, v platném znění, vyslovila s návrhem zákona souhlas již v prvním čtení.**

Zvláštní část

K části první (čl. I a II - Změna zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.)

K čl. I

K bodu 1

Nově se navrhuje zákonem přímo regulovat maximální povolenou hodnotu celkových plateb, které dlužník zaplatí při splácení spotřebitelského úvěru věřiteli navíc. Smyslem ustanovení je bránit neúměrně vysoko úročeným úvěrům, které by pro dlužníky mohly mít sociálně devastující účinek, a které by ve svém důsledku dlouhodobě zatěžovaly státní rozpočet a mohly by přinést vedlejší následky v podobě nárůstu kriminality.

Do zákona se proto vkládá limit pro výši roční procentní sazby nákladů. Maximální výše RPSN se navrhuje stanovit v závislosti na rozhodnutích o výši repo sazby Českou národní bankou, zvýšené o limit procentních bodů v závislosti na výši jistiny spotřebitelského úvěru. Jde o to, že např. úvěr s RPSN přes 40% p. a. odpovídá půjčce s měsíčním úrokem cca 3%, což pro jistinu ve výši 10 000 Kč činí 300 Kč celkového navýšení a tudíž odůvodnitelný objem zisku ve vztahu k nákladům na sjednání takové smlouvy. Navržená úprava tak respektuje skutečnost, že v případě malých úvěrů či úvěrů poskytovaných v krátkých splatnostech se musejí zaplatit fixní administrativní náklady na jednu smlouvu a tudíž u těchto smluv je legitimní vybírat vyšší úrokové náklady. Proto je odstupňováno maximální možné úrokové navýšení v návaznosti na výši úvěru. U úvěrů s celkovou výší poskytnuté jistiny do částky 9.999 Kč se maximální výše RPSN stanoví v úrovni 30 procentních bodů + repo sazba ČNB, u úvěrů s celkovou výší poskytnuté jistiny od 10.000 Kč do 29.000 Kč 25 % + repo sazba ČNB a u úvěrů s jistinou nad 30.000 Kč pak 20% + repo sazba ČNB.

Pokud jde o použití výchozího kritéria repo sazby ČNB, toto kritérium je používáno např. též v právních vztazích podle § 517 odst. 2 občanského zákoníku, na jehož základě jsou v závislosti na repo sazbě ČNB stanoveny úroky z prodlení nařízením vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení. Stejně jako v případě uvedeného nařízení vlády i dalších právních předpisů (např. zákona o správě daní a poplatků) bude rozhodná výše repo sazby ČNB k prvnímu dni příslušného kalendářního pololetí.

Nelze-li RPSN na spotřebitelský úvěr stanovit, bude toto pravidlo platit obdobně pro stanovení maximální povolené výše plateb souvisejících se spotřebitelským úvěrem.

Ustanovení je traktováno jako povinnost poskytovatele úvěru, přičemž dle § 9 odst. 1 písm d) zákona č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci je porušení takové povinnosti možné sankcionovat pokutou až do výše 1 milion korun, při opakovaném porušení až do výše 2 milionů korun.

K bodu 2

Navrhované ustanovení vychází z dosavadního ust. § 6 zákona a doplňuje do něj v návaznosti na úpravu maximální povolené sazby RPSN (§ 5a) další důvod způsobující, uplatní-li jej spotřebitel, zákonnou změnu úročení spotřebitelského úvěru na úročení ve výši diskontní sazby platné v době uzavření úvěrové smlouvy, uveřejněné pro příslušné období Českou národní bankou. Současně se navrhuje rozšířit důvody pro tuto změnu také o nesplnění podmínek podle platného § 5 zákona, v jehož druhém odstavci jsou uvedeny povinnosti poskytovatele úvěru v případech, kdy nelze stanovit RPSN na spotřebitelský úvěr, tj. povinnosti uvést maximální výši úvěru, výši plateb s úvěrem souvisejících a podmínky, za kterých lze tyto platby měnit.

K části druhé (čl. II - změna zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů)

Navrhuje se, aby k řešení sporů vzniklých ze smluv o spotřebitelském úvěru a ze smluv o úvěru ze stavebního spoření nebylo možno použít zákona o č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

K části třetí (čl. III – účinnost)

Účinnost zákona se navrhuje stanovit k 1. lednu 2010, a to jak s ohledem na lhůty vyplývající z legislativního procesu, tak vzhledem k potřebě určité legisvakance nezbytné pro přizpůsobení činnosti adresátů zákona jeho požadavkům.

V Praze dne 17. dubna 2009

Jeroným Tejc, v.r.

Bohuslav Sobotka, v.r.

Zdeněk Jičínský, v.r.

Petr Rafaj, v.r.

Platné znění novelizovaných částí zákonů s vyznačením navrhovaných změn

Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.

ČÁST PRVNÍ NĚKTERÉ PODMÍNKY SJEDNÁVÁNÍ SPOTŘEBITELSKÉHO ÚVĚRU

§ 5

(1) V případě, kdy smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, umožňuje změnu roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr nebo změnu výše plateb s úvěrem souvisejících, které v době výpočtu nebyly vyčíslitelné, je nutno při výpočtu vycházet z předpokladu, že úrok a ostatní platby zůstávají neměnné a budou platit do konce platnosti smlouvy, na jejímž základě byl spotřebitelský úvěr sjednán.

(2) V případě, kdy nelze stanovit roční procentní sazbu nákladů na spotřebitelský úvěr, musí věřitel ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, uvést maximální výši úvěru, výši plateb s úvěrem souvisejících a podmínky, za kterých lze tyto platby měnit.

§ 5a

(1) Maximální přípustná výše roční procentní sazby nákladů u smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, uzavřené od 1. ledna 2010, se rovná repo sazbě stanovené Českou národní bankou, platné pro první den příslušného kalendářního pololetí, zvýšené o

- d) **30 procentních bodů u úvěru s celkovou výší jistiny do 9 999 Kč,**
- e) **25 procentních bodů u úvěru s celkovou výší jistiny od 10 000 do 29 999 Kč,**
nebo
- f) **20 procentních bodů u úvěru s celkovou výší jistiny od 30 000 Kč.**

(2) Obdobně se u smlouvy podle odst. 1 stanoví maximální přípustná výše plateb souvisejících se spotřebitelským úvěrem, nelze-li stanovit roční procentní sazbu nákladů na spotřebitelský úvěr (§ 5 odst. 2).

(3) Věřitel je povinen nabízet a poskytovat spotřebitelské úvěry tak, aby nepřesáhl částku uvedenou v odst. 1 nebo 2.

Důsledky porušení povinností

§ 6

Nesplňuje-li smlouva o poskytnutí spotřebitelského úvěru náležitosti uvedené v § 4 **až § 5a**, pokládá se spotřebitelský úvěr za úvěr úročený ve výši diskontní sazby platné v době uzavření smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, uveřejněné pro příslušné období Českou národní bankou; ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr se stávají neplatnými, to vše s účinností ode dne, kdy spotřebitel tuto skutečnost uplatní u věřitele.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

ČÁST PRVNÍ

§ 1

(1) Tento zákon upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislymi a nestrannými rozhodci a výkon rozhodčích nálezů.

(2) Tohoto zákona nelze užít k řešení sporů veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení zřízených podle zvláštního právního předpisu^{1a)}.

(3) Tohoto zákona nelze užít k řešení sporů vzniklých ze smluv o spotřebitelském úvěru a ze smluv o úvěru ze stavebního spoření podle zvláštních zákonů.^{1b)}

^{1a)} Zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů.

^{1b)} **Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.**

Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.